

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2022 m. vasario 17 d.
(OR. fr)

6319/22

JAI 203
JUSTCIV 24
COPEN 49
FREMP 33

PRANEŠIMAS

nuo:	Pirmininkaujančios valstybės narės
kam:	Nuolatinių atstovų komitetui / Tarybai
Dalykas:	Teisė turėti advokatą ir teisinės valstybės principas – Pirmininkaujančios valstybės narės svarstymų dokumentas

Rengiantis 2022 m. kovo 3–4 d. Tarybos (teisingumo ir vidaus reikalai) posėdžiui delegacijoms priede pateikiamas pirmiau nurodytas dokumentas.

Advokatams tenka svarbus vaidmuo užtikrinant teisinės valstybės ir teismų nepriklausomumo apsaugą, kartu gerbiant valdžių padalijimą ir pagrindines teises. Vykdydami savo konsultavimo, atstovavimo ir teisinės pagalbos funkcijas jie gina teisės subjektų teises ir laisves, atstovauja jiems teismuose ir taip padeda užtikrinti prieinamą, suprantamą, sąžiningą ir žmogišką teisingumą.

Teisinėje valstybėje advokatai užtikrina ne tik būtiną teisės subjektų ir jų teisingumo sistemos ryšį, bet ir tvirtą teisių gynimo nuo bet kokios formos savivalės pagrindą.

Europos Komisijos 2021 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje pabrėžiama, kad veiksmingoje teisingumo sistemoje teisininkai turi turėti galimybę laisvai vykdyti veiklą konsultuodami savo klientus ir jiems atstovaudami, o advokatų asociacijos labai padeda užtikrinti teisininkų nepriklausomumą ir tarnybinę etiką.

Todėl advokatai privalo vykdyti savo funkcijas suteikdami tam tikras garantijas valdžios institucijų, ekonomiškai stiprių subjektų, teisminių institucijų, kolegų, klientų ir net savo interesų atžvilgiu. Advokatų asociacijos, kuriose advokatai buriasi ir organizuoja savo veiklą, šiuo atžvilgiu padeda užtikrinti advokatų nepriklausomumą, profesinį sąžiningumą ir etiką.

Šiandien advokato profesiją reglamentuojančios taisyklės yra visų pirma nacionalinės taisyklės. Sąjungoje nėra bendro sutarimo dėl advokato profesijos apibrėžties, todėl ji skiriasi įvairiose valstybėse narėse. Tačiau tiek Europos Sąjungoje, tiek už jos ribų, tarp advokato profesijos atstovų pasigirsta raginimų pranešti apie išpuolius, kurie gali būti nukreipti prieš juos.

2010–2020 m. advokatų veiklos laikotarpiu visame pasaulyje buvo nužudyta, suimta arba grasinta beveik 2 500 advokatų¹. Europos advokatūrų ir teisininkų draugijų taryba (CCBE) pažymi, kad Europos žemyne, kuriame apskritai pagarba teisinės valstybės principui tebėra didelė, vis dar vykdomi išpuoliai prieš advokatus, pavyzdžiui, grasinimai, advokato ir kliento santykių konfidencialumo pažeidimai, advokatų tapatinimas su jų klientais ir kartais bandymai trukdyti užsiimti profesine veikla.

Be to, išpuoliai prieš advokato profesijos atstovus yra susiję ne tik su atskirais advokatais. Jie taip pat gali būti tiesiogiai ar netiesiogiai nukreipti prieš visus šios profesijos atstovus.

Apskritai, tais atvejais, kai teisinės valstybės principo taikymo padėtis blogėja ir konstatuojami išpuoliai prieš teisėjų nepriklausomumą, advokatai patiria ypač didelį poveikį. Būtent dėl to Komisija savo metinėje teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje vis daugiau dėmesio skiria advokatų padėties įvairiose valstybėse narėse nagrinėjimui. Atsižvelgiant į svarbų advokatų vaidmenį teisminės institucijos veikimo, bendrapiliečių teisės kreiptis į teismą ir pagrindinių laisvių bei teisių apsaugos srityse, kai kyla grėsmė teisinei valstybei, advokato profesijos atstovai tampa bene svarbiausiu taikiniu.

2021 m. Teisingumo rezultatų suvestinėje² pabrėžiama, kad advokatų asociacijoms tenka svarbus vaidmuo užtikrinant advokatų nepriklausomumą, ir primenama, kad pagal Europos standartus³ reikalaujama užtikrinti, be kita ko, laisvę verstis advokato profesine veikla ir advokatų asociacijų nepriklausomumą, taip pat nustatyti pagrindiniai advokatams taikomų drausminių procedūrų principai.

¹ 2021 m. gruodžio 6 d. CCBE atsakymas į Jungtinių Tautų specialiojo pranešėjo teisėjų ir advokatų nepriklausomumo klausimais prašymą pakonsultuoti rengiant jo būsimą ataskaitą dėl advokatų apsaugos.

https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/HUMAN_RIGHTS/HR_Position_papers/FR_HR_20211206_CCBE-response-to-the-UN-Special-Rapporteur-on-the-Independence-of-Judges-and-Lawyers.pdf.

² Visų pirma žr. 58 diagramą „Advokatūrų ir advokatų nepriklausomumas“.

³ Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R(2000)21.

Kalbant apie privalomus dokumentus, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnyje įtvirtinta teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, kuri apima ir teisę būti atstovaujamaam gynėjo. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje įtvirtinta teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą ir kiekvienam asmeniui suteikiama galimybė gauti teisinę pagalbą, būti ginamam ir atstovaujamaam.

Kalbant apie privalomos teisinės galios neturinčius dokumentus, 1990 m. Jungtinių Tautų Havanos principuose⁴ įtvirtinti pagrindiniai su advokatūros vaidmeniu susiję principai. Europos Tarybos rekomendacijoje Nr. R (2000)21 dėl laisvės užsiimti advokato profesine veikla⁵ Šalimis esančios valstybės raginamos, be kita ko, užtikrinti advokatų nuomonės ir saviraiškos laisvę, profesinės paslapties reikalavimų laikymąsi ir teisę į apsaugą nuo visų formų spaudimo, sankcijų ar grasinimų.

Europos Sąjungoje advokato profesija buvo reglamentuojama vadovaujantis laisvės teikti paslaugas požiūriu. Taigi 1977 m. kovo 22 d. Direktyvoje 77/249/EEB⁶ ir 1998 m. vasario 16 d. Direktyvoje 98/5/EB⁷ nustatytos taisyklės ir sąlygos, pagal kurias advokatas gali *ad hoc* arba nuolat verstis praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje jis įgijo kvalifikaciją.

⁴ [Pagrindiniai su advokatūros vaidmeniu susiję principai](#), priimti 1990 m. rugpjūčio 27 d.– rugsėjo 7 d. Havanoje (Kuba) vykusiame aštuntajame Jungtinių Tautų kongrese nusikaltimų prevencijos ir elgesio su nusikaltėliais klausimais.

⁵ 2000 m. spalio 25 d. priimta Ministrų Komiteto [rekomendacija Nr. R\(2000\)21](#) valstybėms narėms dėl laisvės užsiimti advokato profesine veikla.

⁶ 1977 m. kovo 22 d. Tarybos [direktyva 77/249/EEB](#), skirta padėti teisininkams veiksmingai naudotis laisve teikti paslaugas.

⁷ 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva 98/5/EB](#), skirta padėti teisininkams verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje buvo įgyta kvalifikacija.

Užsiėmimas advokato profesine veikla taip pat papildomai reglamentuojamas antrinės teisės aktuose baudžiamosios teisenos srityje, pavyzdžiui, 2012 m. gegužės 22 d. Direktyvoje 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese⁸ arba 2013 m. spalio 22 d. Direktyvoje 2013/48/ES dėl teisės turėti advokatą⁹, kurios 4 straipsnyje įtvirtintas advokato ir jo kliento bendravimo konfidencialumo principas.

Europos Parlamentas savo 2006 m. kovo 23 d. rezoliucijoje dėl teisinių profesijų ir bendrojo intereso, susijusio su teisinių sistemų veikimu, jau turėjo galimybę „*visiškai pripaž[inti] esminį teisinių profesijų atstovų vaidmenį demokratinėje visuomenėje užtikrinant, kad būtų gerbiamos pagrindinės teisės, teisės viršenybės principas ir saugumas taikant teisę, ir tada, kai teisininkai atstovauja klientams ir gina juos teisme, ir kai jie teikia klientams teisinės konsultacijas*“.

Tačiau ES lygmeniu nėra jokių konkrečių taisyklių dėl advokato profesijos statuso ar profesinės etikos¹⁰. Remiantis suformuota Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija primenama, kad nesant specialių šių sričių reguliuojančių Europos taisyklių, „*kiekviena valstybė narė iš principo turi teisę nustatyti advokatų profesinei veiklai taikytinas teisės normas*“¹¹, nes profesijai taikomos taisyklės įvairiose valstybėse gali labai skirtis.

Kadangi nėra bendrų taisyklių, tai suteikia daug lankstumo jurisprudencijai, tačiau dėl to nėra galimybės remtis bendrais standartais tais atvejais, kai būtų pakenkta advokatų apskritai arba atskirų advokatų nepriklausomumui arba jis mažų mažiausiai būtų ginčijamas.

⁸ 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva 2012/13/ES](#) dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese.

⁹ 2013 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva 2013/48/ES](#) dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos arešto orderio vykdymo procedūroms ir dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu.

¹⁰ 2021 m. Europos advokatūrų ir teisininkų draugijų taryba priėmė pavyzdinį Europos advokatų etikos kodeksą.

¹¹ 2002 m. vasario 19 d. ESTT sprendimo [byloje C-309/99 Wouters ir kiti prieš Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten](#) 99 punktą.

Šiuo atžvilgiu būtų galima pradėti svarstymus dėl bendrų advokato profesijos veiklą reglamentuojančių teisės aktų, kurie būtų esminis elementas siekiant užtikrinti tinkamą teisingumo sistemos veikimą Europos Sąjungoje. Europos Taryboje šiuo metu dirbama šia kryptimi. Europos teisinio bendradarbiavimo komitetas šiuo metu nagrinėja galimybę parengti naują Europos teisinę priemonę dėl advokato profesijos. Reikėtų apsvarstyti galimybę Europos Sąjungai taip pat spręsti šį klausimą. Iš tiesų, konkretūs reikalavimai, susiję su teismo sprendimų kokybe, siekiant įgyvendinti tarpusavio pasitikėjimo principą, būdingą Europos teisminei erdvei, galėtų pateisinti Sąjungos svarstymus, ar, ir kaip, ji galėtų per ilgesnį ar trumpesnį laikotarpį priimti konkrečias taisykles šiuo klausimu.

Siekiant daryti bendrą pažangą, susijusią su priemonėmis, kurios būtinos profesijai apsaugoti, kad būtų apsaugotas teisinės valstybės principas ir skatinama jo laikytis, ministrų bus paprašyta atsakyti į šiuos klausimus:

- 1) Ar manote, kad, atsižvelgiant į padėtį jūsų valstybėje, Europos advokatų statusas, užtikrinantis nepriklausomą profesinę veiklą, galėtų padėti užtikrinti, kad būtų laikomasi teisinės valstybės principo?
- 2) Su kokiais iššūkiais Sąjungoje susiduria advokatai gindami teisinės valstybės principą ir kaip Sąjunga galėtų padėti juos įveikti?
